

Calatajud. races, ubi aqua rigantur. Non minus sterilis est trans flumen, ubi vix ullum oppidum occurrit alicujus momenti, præter Calatajud. Ipsi Arragonenses fidi sunt & propositi tenaces.

Incolarum Regimen Politicum. Regimen quod attinet, Hispaniæ regnum haud dubie absolutum est, sed non in omnibus suis regnis Rex parem & æquè absolutam possidet imperandi potestatem. Nam Arragonum,

Senatus Iustitiæ. ante ereptam ipsis à Philippo II Hispaniarum rege libertatem, magna fuere jura, privilegia, ac immunitates, quas ipsi sui juris effecti sibi dixerunt, condito supremo magistratu, cui Iustitiæ nomen imposuerunt, qui secundum eas jus diceret. Postea Reges elegerunt, qui genibus flexis & capite aperto tactis SS. Evangelis coram Magistratu eas se servaturos religioso sacramento obstringunt, antequam eis procures ac Magistratus obedientiæ jusjurandum præstent. Electio Regis usque ad Petrum ab Acinace dictum mansit, qui in Comitibus obtinuit, ut, electione sublata, Reges à gente peterentur. Inde nomen fortitus, quod caput de electione Ordinum consensu abolitum acinace publicè discidisset. Cæterum abolita electione, libertatis leges denuò confirmatæ sunt, lege unionis ob id condita, cujus hæc duo capita recensentur, quibus jus est Ordinibus; si Rex patrias leges violet, novum in ejus locum creare, & citra crimen Majestatis ad tuendam libertatem federationes inter se & cum vicinis Principibus inire. Id cum durum Castellensibus videretur, qui Reges legibus solutis colunt; Ferdinando Arragonio, qui Isabellam Castiliensem in uxorem duxerat, persuadere voluerunt, ut eas leges tanquam regiæ dignitati contrarias antiquaret. Verum ille infita seu modestia, seu dissimulatione, prudentissimè respondit, fide religiose data se prohiberi, quo minus id faceret, & alioqui sic existimare, æquilibrio potentia regni Regisque salutem publicam contineri, & si contingeret aliquando alterum alteri præponderare, procul dubio alterius aut utriusque ruinam ex eo sequenturam. Præterea tribunal in regno ab initio institutum, cui summus ille Magistratus cum XVII viris præfesset, Manifestationis nomine vulgo indigetatum, ad quod ex aliis reliquis subfelliis supremis, necnon etiam Ecclesiasticis provocatio est, & in quo Rex partis tantum vice fungeretur, non autem Iudicis aut Magistratus partes sustineret. Verum Philippi II Hispaniarum Regis non eadem mens fuit, quæ Ferdinandi. Nam cum Secretarius illius Antonius Perezus è carcere in Castellæ regno elapsus ad urbem Cæsaraugustanam profugisset, & se in confessu illo Iustitiæ supremæ purgare veller, & in illum finem defensionem ad objecta crimina scripto esset complexus; Regii ministri eum ad Inquisitionis revocarunt, quod est judicium in Arragonia, ut Visitationis in Castella, ad enervanda patriæ libertatis jura, à Regibus in

Hispania.

eos, qui publica munera gesserunt excogitatum. Post varias turbas Perezii causa excitata, Arragoniis acriter pro libertate avita tendentibus, Rex privilegiorum civitatis Cæsaraugustanæ, in qua hæc contentio agebatur, imminuendorum (quibus jam pridem Reges insidiabantur) occasionem avidè arripuit, & exercitum summa celeritate conscripsit, eique Alfonsum Vergam præfecit: à quo & Cæsaraugusta capta, & Ioannes Nuca, Iustitia Arragonum, ut vocant, securi percussus. Urbs ex eo diu militari præsidio vexata, quod non nisi post biennium inde deductum fuit, & primum firmato S. Inquisitionis palatio, quod extra muros erat, & tanquam arce urbi cum idoneo præsidio imposita. Ita tandem libertas Arragonum sensim labefactata fuit. Ut autem appareat, quibus illa libertas legibus innexa fuerit, leges, quas antè inaugurationem Regi jurejurando primum confirmandas dixerunt, hæc sunt: In pace & iustitia regnum regito, nobisque foros meliores (Fori illis leges sunt) irrogato. E Mauris vindicanda dividuntur, inter Ricos homines non modo, sed etiam inter milites ac infantiones; peregrinus autem homo nihil inde capito. Iura dicere Regi nefas esto, nisi adhibito subditorum consilio. Bellum aggredi, pacem inire, inducias agere, remve aliam magni momenti pertractare caveto Rex, præterquam Seniorum annuente consensu. Ne quid autem damni, detrimentive, leges, aut libertates nostræ patiantur, Iudex quidam medius adesto, ad quem à Rege provocare, si aliquem læserit, injuriasque arcere, si quas fortè reipubl. intulerit, jus fasque esto. Porro medius hic magistratus primum Iustitia major, deinde Iustitia Arragonum est appellatus, cujus hoc munus erat, inter Principem & subditos suos judicare. Cumque jam nimia hujus Magistratus autoritas videretur, anno MDCCCCLXVII in Comitibus Cæsaraugustæ est constitutum; ut quotannis semel Magistratus hic censorio septendecim Virorum judicio ex quatuor Regni Ordinibus conflato subjaceret. Inquisitionem vocant hunc actum: vulgò Enquesta.

In comitiis Arragonum, nisi ad unum consenserint omnes, omnes censentur dissentire. Comititia autem à quoquam alio, præterquam ab ipsis Regibus, haberi non possunt. Ab iis vero tribus potissimum de causis indici consueverunt, 1, Suppetiarum ferendarum, exigendique (ut vulgo loquuntur) *Servitii* causa, dum eos magna aliqua premit necessitas, regiumque; ararium bellorum sumptibus est exhaustum. 2, In nova cujusque Regis successione. 3, Ut pro temporum varietate leges dentur Reip. consentaneæ. Nam apud Arragones publica lex neque rogari neque abrogari, nisi de Regis ac regni simul consensu potest. Porro Comititia hæc tribus tantum Ordinibus constabant, Nobilium,

G

Eque-

Philippus II Hispaniarum Rex Arragoniensibus veterem libertatem eripit.

Leges prius Arragonum, in electione Regum.

Comitia Arragonum.

Senatus Manifestationis summæ.